

KOKONAISVALTAISTA SIVISTYSPOLITIIKKAA

**Liekki Lehtisalo (1997).
Suomalainen sivistys ja
sivistyspolitiikka. WSOY.**

Sivistys ja sivistyspolitiikka eivät ole kuuluneet virallisessa suomalaisessa retoriikassa eniten käytettyjen termien joukkoon. Sivistyksen on saatettu viitata silloin, kun on haluttu kuorruttaa jotakin pyrkimystä ylevältä kuuluvalla ilmauksella. Poliitiikan painopisteet ovat sijainneet pikemmin talouden ja teknologian suunnassa kuin sivistyksen edistämisessä.

Opetusministeriön suunnittelupäällikkö Liekki Lehtisalo on tehnyt pitkän elämäntyön laaja-alaisen suunnittelu- ja kehittämisenäkemyksen juurruttamisessa suomalaiseen valtionhallintoon ja julkiseen politiikkaan. Hänen sormenjälkensä näkyvät monissa keskeisissä koulutus- ja kulttuuripolitiikan mietinnöissä ja kannanotoissa.

Lehtisalons ydinsanoma keskittyy sivistyksen ja sivistyspolitiikan käsitteiden uudelleenmäärittelyyn. Euroopassa sivistys on vanhastaan ymmärretty kaikesta hyötytavoitteista irralliseksi henkiseksi kasvuksi ja valistukseksi. Sivistys on nähty itseisarvoisena. Sitä ei ole hankittu, jotta se voitaisiin vaihtaa rahaan, vaan sivistys on itsessään ollut henkistä omaisuutta. Sillä on tarkoitettu olla jotakin vastakohtana omistaa jotakin.

Lehtisalo määrittelee sivistyksen avarammin. Hänelle sivistys on tietoihin, taitoihin ja arvoihin perustuvaa kykyä vastata ajan ja elämisen muutosten haasteisiin. Tällainen määrittely yhdistää sivistyksen sen käyttöön konkreettisessa maailmassa. Lehtisalo korostaa yksiköiden kohdalla erityisesti pyrkimystä oman elämän hallintaan ja yhteisöjen kohdalla pyrkimystä harmoniseen kehitykseen ja so-

peutumiseen luonnon asettamiin vaatimuksiin.

Ymmärrän siten, ettei Lehtisalo varsinaisesti hylkää vanhaakaan läntistä sivistyskäsitystä, mutta näkee sen vain eräänlaisena erityistapauksena laajemman sivistyskäsityksen sisällä. Yksilöllä on toki edelleen oikeus etsiä ilman hyötytavoitteita oman persoonansa ydintä tai sisäistä valaistumista.

Aikaisempaa avarampi sivistyksen käsite johtaa myös laajempaan sivistyspolitiikan määrittelyyn. Sivistyspolitiikka ei Lehtisalons ydinsanomana muukaan rajoitu vain kulttuuripolitiikkaan. Se sisältää myös koulutuksen, tutkimuksen ja tieteen edistämisen. Kysymys on niistä elintoiminnoista, joilla luomme käsityksemme todellisuudesta ja edistämme yhteiskunnan uudistamista.

Laaja sivistyksen ja sivistyspolitiikan määrittely on tarpeen, jotta yhteiskunta näkisi tavoitteensa nykyistä kokonaisvaltaisemmin. Talouden ja tekniikan pyrkimykset eivät vastaa kuin osaan tarpeistamme. Sivistyksen nostaminen niiden rinnalle tuo esille laajemman ja syvemmän näkökulman, joka yhdistyy paremmin klassiseen eurooppalaiseen ajatteluun.

Epäilemättä laajalla sivistyksen määrittelyllä on myös vaaransa. Käsite menettää voimaansa, jos sen sisälle sijoitetaan liian paljon erimittaisia asioita. Lehtisalo on toisaalta erittäin taitava tuodessaan esille uusilta sivistysalueilta, kuten tieteestä, tutkimuksesta ja koulutuksesta sellaisia näkökulmia, jotka on helppo ymmärtää osaksi sivistystä. Toisaalta monista saattaa tuntua vieraalta lukea esimerkiksi laajaa sotilaallista tutkimusta ja sen tukemista osaksi sivistyspolitiikkaa.

Liekki Lehtisalo luo suurta kansallista projektia, joka yhdistää monia aikaisempia tendenssejä. Jotenkin tuntuu, että hän on tässä pyrkimyksessään viimeisimpiä lajinsa edustajia. Nykyisin on muodikkaampaa puhua pienemmistä projekteista ja välttää laajoja maailman selityksiä. Uudessa, modernin jälkeisessä maailmassa kaikki kertomukset, suuret ja pienet, ovat yhdenvertaisia. Mikään ei pakota luomaan synteesejä, koska niiden arvo on yhtä vähäinen kuin pienistä pienimmänkin kertomuksen.

Sanomattakin on selvää, että Lehtisalo suhtautuu epäilevästi kaikkiin postmoderneihin tul-

kintoihin, joissa suurteen kertomusten tilalle ovat tulleet henkilökohtaiset tulkinnot. Valitettavaa on, ettei Lehtisalo varsinaisesti tuo esille oman maailmankatsomuksensa perusteita. Toisaalta hän on muissa yhteyksissä kritisoinut yksilöidymmin postmodernismia ja relativistisia tieteenkäsitteitä.

Liekki Lehtisalolla on vahva virkamiestausta ja hän on uutterasti ottanut osaa uudistustyöhön laajalla sektorilla. Tuskin kukaan pystyy kirjoittamaan niin tiivistä kuvausta sivistyspolitiikan alueella julkaistuista mietinnöistä, kannanotoista ja lainsäädäntöprosesseista. Luki- ja ei voi hengästyttävä seurata, kun valtioneuvoston kannanotot, mietinnöt ja päätökset vyöryvät kirjassa sivu sivun jälkeen silmien eteen. Ehkä lukijaa olisi palvellut, jos keskeisistä kannanotoista ja ratkaisuista olisi rakennettu yhteenvetotaulukoita, joissa niiden keskeiset piirteet olisi tuotu esille.

Lehtisalon kirjasta löytyy monia mielenkiintoisia näkökulmia kulttuurin ja tieteen kehityksestä. Lehtisalo kannattaa sykliteoriaa, jonka mukaan tietyt historialliset jaksot seuraavat toisiaan rytmisessä järjestyksessä. Kirjoittaja on aiemminkin käyttänyt sykliteoriaa selittäessään koulutus- ja kulttuuripolitiikan kehitysaaltoja. Hämmästyttävää on, että nämä teoriat näyttävät melko hyvin ennakoivan kehitystä. Mielenkiintoista olisi tietää, mistä tämä syklisyys perimmältään johtuu.

Lehtisalon teos jättää jotenkin ylitsepursuavan kuvan. Siinä on koottu tiiviiseen pakettiin

niin paljon asioita, että niiden sulattaminen vaatii melkoisen ajan. Toisaalta me ehkä yleisemminkin olemme lähestymässä ylitsepursuavaa yhteiskuntaa, jossa koulutusta, kulttuuria ja tiedettä tuotetaan enemmän, kuin me varsinaisesti tarvitsisimme.

Lehtisalon kirja on ylitsepursuavuudessaan aikansa kuva. Toisaalta se on viisas johdatus kaikille niille, jotka haluavat saada kehityksen kaoottisuuteen jotakin järjestystä.

Osmo Lampinen